

ELEMENTE TRADITIONALE ÎN ORNAMENTICA SCOARTELOR DE PERETE DIN „TARA VRANCEI”

VIRGINIA ARBORE

„Pînă nu de mult izolată prin lipsa căilor de acces „Tara Vrancei” ne oferă în perspectiva istorică, imaginea unei unități culturale inițial mai puțin receptivă influențelor exterloare, cu o evoluție mai lentă și în consecință păstrătoare a unor forme de viață materială și spirituală tradiționale.”¹

Textilele de casă în toată varietatea lor, s-au bucurat în ultima perioadă de o atenție deosebită din partea cercetătorilor noștri, contemporani. Astfel menționăm lucrările Marcelei Focșă², Tancred Bănățeanu, Gheorghe Focșă, Emilia Ionescu³, Nicolae Dunăre⁴, George Oprescu⁵ etc., care s-au ocupat nu numai de descrierea acestora, ci și de funcția socială și ancorarea în contemporaneitate a elementelor tradiționale de pe țesăturile folosite la împodobirea interioarelor țărănești. „Tara Vrancei” a fost cercetată de muzeografi și cercetători, dar un studiu de sinteză nu a apărut pînă astăzi. Desigur, că viitorul ne va rezerva surpriza apariției unor lucrări care să privească arta populară vrinceană sub toate aspectele ei. În studiul de față mă voi referi la ornamentica tradițională de pe scoarțele de perete din zona menționată, bazîndu-mă pe materialele existente în depozitele Muzeului județean Vrancea — secția de etnografie, precum și a cercetărilor de teren efectuate în perioada anilor 1959—1979.

Dintre localitățile studiate amintesc: Vidra, Valea-Sării, Năruja, Paltin, Nereju, Vrincioaia, Bîrsești, Tulnici, Vizantea-Livezile cu satele componente, unde țesăturile de casă s-au păstrat din vechime și se remarcă prin diversitatea și frecvența elementelor ornamentale străvechi.

¹ Anca Giurescu, *Jocurile din Vrancea*, Revista de folclor, 1957, nr. 4, p. 55—76.

² M. Focșă, cap. *Țesăturile*, în *Arta populară românească*, București, Editura Academiei, 1970; *Scoarțe românești din colecția Muzeului de artă populară a R.S.R.*, București, Editura Științifică, 1970.

³ Tancred Bănățeanu, Gheorghe Focșă, Emilia Ionescu, *Arta populară în R.S.R., țesături, cusături*.

⁴ Nicolae Dunăre, *Textilele populare românești din Munții Bihorului*, București, 1959.

⁵ George Oprescu, *Arta țărănească la români*, București, 1922.

In ansamblul textilelor de casă din Moldova, lăghicerele, păretarele, covoarele, sacii de perete din „Țara Vrancei“ prezintă trăsături specifice determinate de condițiile istorice și economico-sociale în care a trăit populația locală.

Ceea ce trebuie subliniat, de la început, este faptul că, față de celelalte genuri ale artei populare, textilele de casă se păstrează în toată splendoarea lor sub formele arhaice timp de trei pînă la patru generații. În localitățile cercetate am intîlnit pretutindeni aceste țesături străvechi, alături de noile creații. Bogăția, varietatea ornamentală și cromatică de pe scoarțele de perete fac ca acestea să constituie un patrimoniu deosebit de important al artei populare locale.

* * *

Meșteșugul țesutului în Vrancea este atestat din preistorie, încă din neolitic. Săpăturile arheologice efectuate în diferite localități din județ (Mănăstioara-Fitionești, Cindești, Bîrsești, Urechești etc.) și prezența fusaiolelor și a greutăților pentru războiul de țesut demonstrează cu prisosință că din timpurile cele mai îndepărtate s-au țesut diferite pinzeturi pentru piesele de imbrăcăminte, pentru așternuturile de pat, dar și pentru împodobirea interioarelor locuințelor.

Pentru țesut la început s-a utilizat războiul de țesut vertical și apoi cel orizontal. Cu ajutorul războiului de țesut s-au realizat în timp țesături deosebit de valoroase, lucrate cu pricepere și migală.

Interiorul țărănesc din Vrancea este caracterizat printr-un mobilier simplu, înfrumusețat prin țesăturile din lînă, cîneapă sau bumbac, ce împodobesc peretii.

Țesăturile din lînă pot fi considerate ca piese cu o valoare deosebită în cadrul locuințelor țărănești, unde, materia primă era procurată de la oile pe care le creșteau vrîncenii pe coastele munților.

Firul din lînă pentru țesut trece prin mai multe faze de prelucrare : de la tunsul oilor, spălatul și uscatul linei, scârmănatul, alegerea părului (pentru urzeală) de cănură (lînă moale pentru bâteală). Apoi torsul, datul pe rișchitor și vopsitul.

In trecut vopsitul linei cerea o anumită dibăcie și se proceda după rețete vechi, transmise din generație în generație. Culorile de natură vegetală erau pregătite cu multă răbdare și grija pentru a se obține culoarea dorită. La vopsit se foloseau frunzele plantelor și arborilor, rădăcinile, florile și fructele, coaja de copac. Prin fierberea acestora se obține o soluție în care se fierbe lina, vopsindu-se în culoarea dorită. Pentru întărirea culorilor se foloseau piatra acră, calaicanul și borșul. Culorile se obțineau din floare de tei sau coji de ceapă, bejul cu nuanțe pînă la galben ; din coaja de arin, negru ; din coaja de nuc, maro-cafeniu ; din frunze de măr sau sovîrf, roșu ; din sineală și usuc, albastru, etc. După cum se observă, toate aceste culori se obțineau din plante, arbori fructiferi sau sălbatici, de pe lingă casa omului. Cromatica era foarte reușită, prin strălucirea pe care-o aveau nuanțele și durabilitatea în timp a acestora.

Odată cu apariția coloranților de la oraș, pe care, femeile, le cumpărau de la „coropcarii“ (negustori olteni ambulanți) a început să se înlocuiască coloranții vegetali care se obțineau mai greu, cu anilinuri, dar lină vopsită și apoi prelucrată și-a pierdut din frumusețe și originalitate, cromatică țesăturilor devenind mai tipătoare.

Tehnica în care erau țesute lăghicerele și păretarele în „Țara Vrancei“ era cea în două ițe sau în patru ițe. De asemenea erau cu motive „ingropate“ sau „alese“ cu mina. Păretarele vechi, țesute în două ițe se mai numesc și „bubuite“. Cele noi, sint alese în trei ițe, un iț jos, iar două ițe alese pe deasupra cu mina¹.

Păretarele țesute cu motive ingropate sunt cele mai vechi, iar modul de realizare a țesăturii a impus geometrizarea ornamenteației; cele alese sunt cu o vechime de 70—80 de ani, cu țesătura prin și peste fire. La aceste țesături ornamenteația e mai variată, motivele florale alternind motivelor geometrice. Scoarțele realizate cu motive ingropate aveau atât urzeala cit și băteala din lină moale, cu firul scurt (lină țigăie sau ūrcană). Scoarțele cu motive alese (pe degete) se țes tot din lină, numai firul alb adesea este din bumbac. De asemenea se mai țes și scoarțe ce au urzeala din cîneapă sau bumbac. În Vrancea, în general, scoarțele sunt lungi și înguste, cu lățimea între 70—90 cm, după cit este spata de lată.

Referindu-ne la ornamenteația de pe scoarțele de perete din „Țara Vrancei“ putem spune că este: liniară, geometrică și florală. Motivele florale liber desenate, apropiate de natură, au apărut în ultima vreme. Cele geometrice sunt cele mai vechi, parvenindu-ne prin transmiterea din generație în generație.

Decorul geometric și floral stilizat s-a generalizat la toate genurile artei populare, și anume în portul popular, textilele de casă, crestăturile în lemn, ceramica, arhitectură populară etc. În special ornamentele de pe păretare se găsesc pe catrințele vrincene. Gama de culori este bogată, remarcindu-se nuanțele de cafeniu închis pînă la bej, albastru închis cu întreaga gamă pînă la bleu pal, negru, vișiniu, roșu, alb. De remarcat este faptul că de obicei fondul este negru dar nu clar, mai mult bătînd în cafeniu închis.

În „Țara Vrancei“ există patru categorii de țesături ce împodobesc peretii încăperilor: sacii de perete, lăghicerele, păretarele și covoarele. „Sacii de perete“ sunt din cîneapă, țesuți în două ițe iar ornamenteația simplă constă din: dungi înguste ce alternează sau carouri realizate în două culori (alb cu negru; alb cu maro; alb cu verde) (fig. 1). Sacii de perete sunt înguști, între 60—70 cm. și se aranjează de obicei pe registrul de jos al încăperii, mai mult la bucătărie.

„Lăghicerul“ se țese în două ițe, sau patru ițe și este lucrat din lină. Ornamenteația simplă, constă din dungi „vrîste“ înguste sau late; sau combinate (înguste și late) ce alternează pe latul țesăturii. (fig. 3, 4, 5). Cromatica diversă, se realizează după gustul creațoarei populare.

Din combinația ornamentației liniare de pe lăghicere cu motivele alese, geometrice sau florale, s-au realizat „păretarele”, specifice Vrancei.

„Păretarul” este scoarța de perete frecventă în Țara Vrancei din timpuri îndepărătate și este țesut din lină de casă. Acesta acoperă pereții încăperilor aproape în întregime, dându-le o notă de eleganță și sobrietate în același timp prin motivație și colorit. De altfel este ceea mai realizată țesătură din punct de vedere artistic, țesindu-se în două ițe, prin tehnica „un fir în dintă iar alesăturile se fac pe degete”³.

Deosebit de importantă pentru studiul ornamenticii vrincene, este analizarea motivelor de pe păretare întrucât se observă o evoluție în ceea ce privește conținutul și măiestria formelor ce apar în decursul timpului, pe aceste țesături.

Ornamentația de pe cele mai vechi păretare, constă din „vriste”, motive abstrakte (geometrice), cosmice, skeomorfe, fitomorfe. (fig. 14, 15, 21, 24, 25, 26). Motivele antropomorfe și zoomorfe nu sunt specifice Vrancei. Ele sunt prezente pe scoarțele din Galați, Brăila, Ialomița, Botoșani.

Dintre ornamentele abstrakte, geometrice, se remarcă elemente foarte vechi. Astfel, din cercetarea a peste 200 de păretare, rezultă că nu există scoarță vrînceană pe care să nu se întâlnească motivele geometrice, de la cele mai simple la cele mai complicate motive. Alături de „vriste”, apar pătratele, romburile simple sau romburile combinate, zig-zag-urile, valul (fig. 5).

Ornamentele skeomorfe ca : zăluțele, ciatura, cîrligele, roata, roata în butuci, grebla, furca, roata morii etc., sunt foarte răspândite și se remarcă prin cromatica distonantă față de fondul acestora, motivele ieșind în evidență din țesătură (fig. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 23). Folosirea ornamentelor skeomorfe, demonstrează cu prisosință că, creațoarele populare au folosit ca motive de inspirație ceea ce le-a pus la îndemînă mediul înconjurător, viața de zi cu zi.

Dintre ornamentele sociale se remarcă sirurile de „sfădite”, pe care le găsim pe toate textilele de casă, precum și pe piesele de port popular.

Ornamentele cosmice (fig. 16) se întâlnesc frecvent în Vrancea, iar pe păretare se realizează în special din alesătură. De altfel acest ornament este răspîndit pe textilele din întreaga țară, dar asociat cu alte ornamente. Spre exemplu același motiv, pe o scoarță de la Botoșani, este asociat cu „brăduți” și „stele”, pe cind în Vrancea este asociat cu „roata în butuci”, „pomul vietii” și „vriste”.

De altfel și cromatica diferă, pe scoarțele din Vrancea gama cromatică este formată din alb, negru, vișiniu, verde, albastru ce adaugă în rafinament și frumusețe acestui părtitar ce provine din comuna Năruja (fig. 16).

Remarcăm prezența și frecvența motivelor cosmice în zona cercetată. Motivele steaua, luceferi și rombul solar, se asociază în țesătură în special cu motivele florale stilizate.

³ Nicolae St. Mihăescu, St. N. Mihăescu, N. Macovei, Valea Putnei, Editura științifică, București, 1970.

Ornamentele fitomorfe sunt foarte răspândite, fie că sunt stilizate sau liber desenate, întrucât permit o mai mare varietate de forme artistice. (fig. 18, 19). De altfel motivele fitomorfe liber desenate sunt realizate pe părțile ce au o vechime de aproximativ 70—80 de ani, pe cind ornamentele fitomorfe stilizate se regăsesc pe scoarțele ce ajung pînă la 150—200 de ani.

Ornamentele zoomorfe sunt reprezentate prin motivul „coarnele berbecului“ transpusă geometric (fig. 12), fie simple, fie combinate cu alte elemente, în special geometrice. Pe scoarțele cele mai vechi nu se întâlnesc reprezentări liber desenate ale acestui motiv.

Dintre ornamentele mitologice trebuie să amintim „rozeta“ și „arboarele vieții“. „Arborele vieții“ este realizat fie sub forma unui „brăduleț“, fie sub forma unei „crengi de floare“, încadrat de „vriste“ înguste și late, zig-zag-uri, roata, furculiță, grebla, steaua etc. care alternează pe întreaga lungime. În Vrancea „arborele vieții“ nu este niciodată asociat cu păsări sau animale, aşa cum se întimplă în majoritatea zonelor etnografice din țară, unde ornamental este prezent în țesătură. Astfel se deduce conservatorismul ornamenticii locale, nemai păstrîndu-se vechile tipare elenistice și iraniene.

Pe scoarțele vechi cît și pe cele noi, apar printre altele ornamente și cele religioase ca: prescurile, crucea, jumătăți de cruci, motive ce sunt dictate de tehnica țesutului. (Fig. 9, 22, 23).

După cum aminteam mai înainte, ornamentele zoomorfe și antropomorfe nu sunt specifice zonei cercetate. Ele au apărut în ultima vreme și se întâlnesc de obicei pe scoarțele de perete late de cca 1,40—1,60 m.

Covoarele sunt de dată recentă și au fost realizate la început prin unirea a două părțile. Aceste scoarțe nu au chenar, ornamentele alternând pe lungul țesăturii. Prin contact cu zonele învecinate, în „Țara Vrancei“ au început să se lucreze covoare cu chenar, (fig. 27). Acestea sunt realizate prin împărțirea suprafeței covorului în trei registre și anume: un chenar îngust în care se încadrează chenarul lat, frumos împodobit cu motive geometrice asociate cu motive fitomorfe, care mărginesc covorul pe cele patru laturi. Al treilea regisztru, este de fapt cîmpul covorului, în majoritatea cazurilor de culoare neagră, pe care sunt realizate motive răspîndite pe întreaga suprafață. Motivele sunt schematicе, dar bine realizate. Covoarele vechi sunt ornamentate cu motive geometrice și „roata“, în degradeuri de maro pînă la bej. Un astfel de covor, ce provine din comuna Vizantea-Livezile, impresionează prin realizarea artistică, simetria ornamentelor și cromatică odihnitoare.

De la începutul secolului XX au apărut covoarele cu cîmpul ornamentat cu motive florale liber desenate, apropiate de natură. Coloritul strident realizat pe fond negru, distonează cromaticii covoarelor vrîncene străvechi care denotă gust și rafinament în alegerea culorilor.

Studiul ornamenticii de pe scoarțele de perete din Țara Vrancei, relevă varietatea ornamentală în arta populară vrînceană cu rădăcinile adînc infipte în fondul tradițional traco-getic, la care geometrismul predomină. Patrimoniul textilelor de casă existent la muzeul nostru, în

care se includ scoarțele de perete cu cele patru variante constituie documente materiale valoroase ale creației populare străvechi, cu care se poate demonstra continuitatea ornamentei noastre tradiționale, preluate din generație în generație și transmisă pînă în zilele noastre, sub forme ce denotă mult rafinament și gust în redarea desenului și a cromaticii.

ÉLÉMENTS TRADITIONNELS DANS L'ORNAMENTATION DES TAPIS DU „PAYS DE VRANCEA“

RÉSUMÉ

Dans cet ouvrage l'auteur s'occupe de l'art du tissage et de l'ornementation des tapis du „Pays de Vrancea“.

L'art du tissage, existant déjà dans ce pays depuis la préhistoire (dès la néolithique) est mis en évidence par les découvertes archéologiques effectuées dans la zone ; à Minăstioara, à Fitionești, à Cindești, à Birsești, à Urechești etc., on a mis en évidence des „fusaloles“ et des poids utilisés pour le métier à tisser.

Aujourd'hui, on tisse beaucoup en Vrancea, pour décorer l'intérieur de la maison ou pour se vêtir.

L'auteur nous présente quatre genre de tapis qui existent en Vrancea et leurs ornementation, très variées qui ont pour origine soit le fond archaïque soit le géométrisme prédominant.

Dans la composition ornementale ancienne des tapis de Vrancea, on peut remarquer des motifs : régulières (en „vrîste“), géométriques, cosmiques, skéomorphes, mythologiques, religieux, floraux.

Les ornements zoomorphiques et anthropomorphiques ne sont pas spécifiques aux zones recherchées.

L'étude de l'ornementation des tapis du Pays de Vrancea, relève la variété ornementale de l'art populaire, la chromatique chaude, la conception esthétique, l'habileté technique des tisseuses de cette zone ethnographique.

BIBLIOGRAFIE

1. Bănățeanu Tancred, *Arta populară bucovineană*, Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al județului Suceava, 1975.
2. Bănățeanu Tancred, Focșa Gheorghe, Ionescu Emilia, *Arta populară în R.S.R., țesături, cusături*, Sibiu, 1904.
3. Dima Alexandru, *Arta populară și relațiile ei*, Editura Minerva, București, 1971.
4. Dunăre Nicolae, *Textilele populare românești din Munții Bihorului*, București, 1959.
5. Dunăre Nicolac, *Ornamentica tradițională comparată*, Editura Meridiane, București, 1979.
6. Focșa Marcela, *Tesăturile*, în *Arta populară românească*, București, Editura Academiei, 1970.
7. Focșa Marcela, *Scoarțe românești din colecția Muzeului de artă populară a R.S.R.*, București, Editura științifică, 1970.
8. Giurchescu Anca, *Jocurile din Vrancea*, Revista de folclor, 1957.
9. Iorga Nicolae, *Arta populară și arta istorică a românilor*. Artă și tehnică grafică, 1937—1938.
10. Mihăilescu St. M., V. Macovei, *Valea Putnei*, Editura științifică, București, 1970.
11. Oprescu George, *Arta ţărănească la români*, București, 1922.

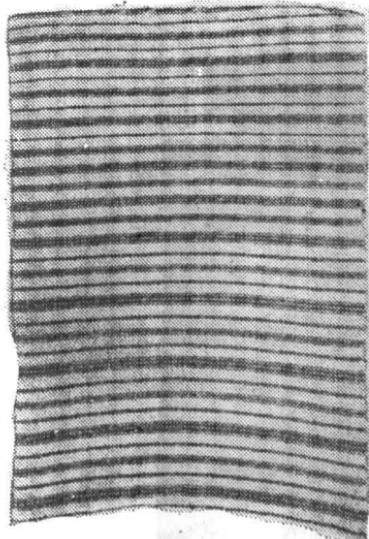

Fig. 1 — Sac de perete, din cinepă.

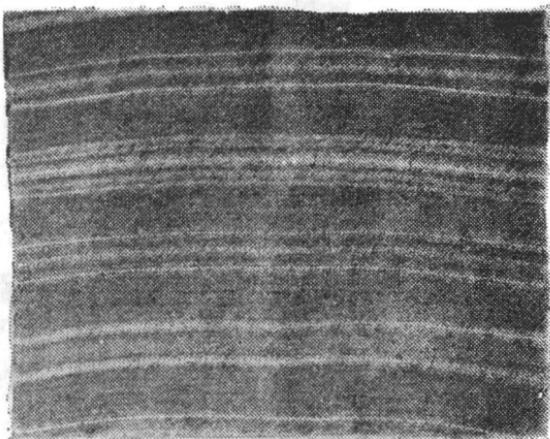

Fig. 2 — Lăvizcer, ornamentat cu dungi („vriste“).

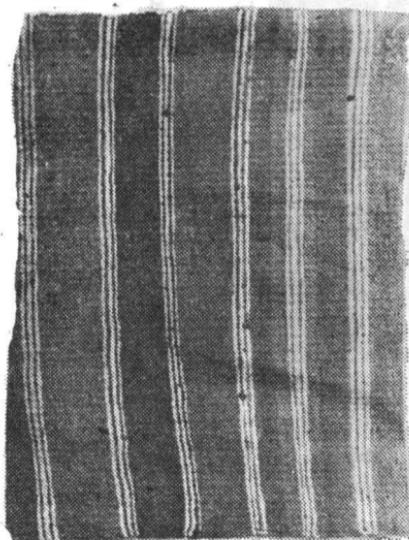

Fig. 3 — Lăvizcer, ornamentat cu „vriste“.

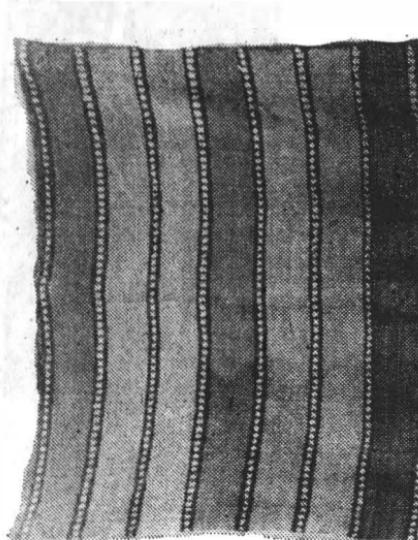
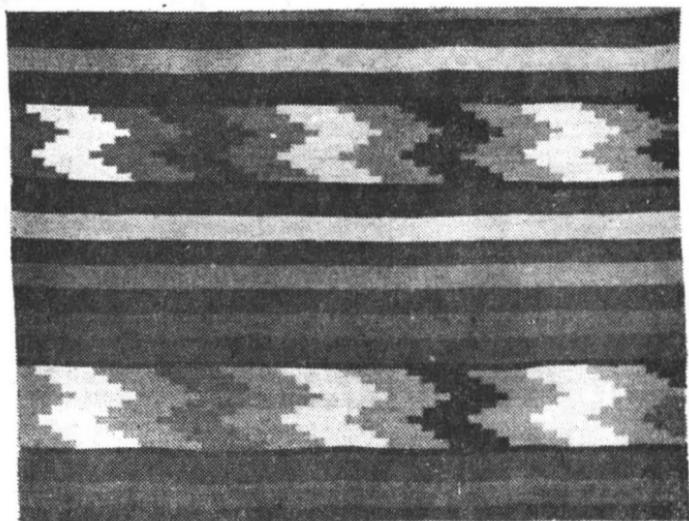
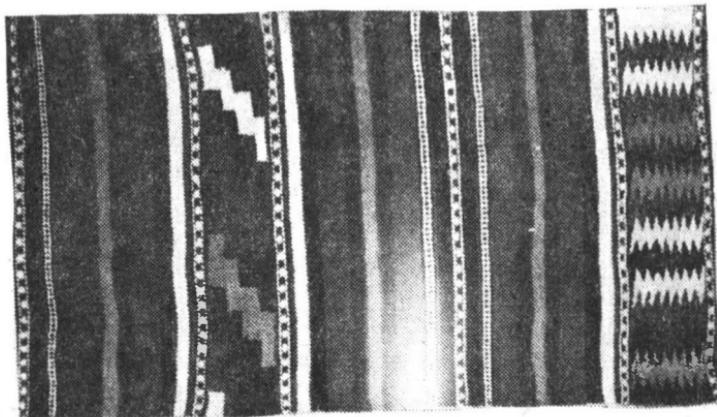

Fig. 4 — Lăvizcer, ornamentat cu „vriste“.

Fig. 5 — Păretar, ornamentat cu „vrîste” și „zig-zaguri”.

Fig. 6 — Păretar, ornamentat cu „vrîste” și „zig-zaguri”.

<http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

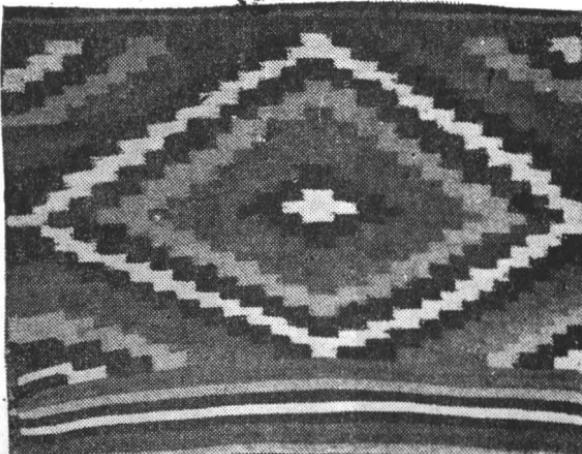

Fig. 7 — Păretar, ornamentat cu „roata”.

Fig. 8 — Păretar, ornamentat cu „roata”, jumătăți de roată, vrîste
<http://cimec.ro> <http://muzeulvrancei.ro>

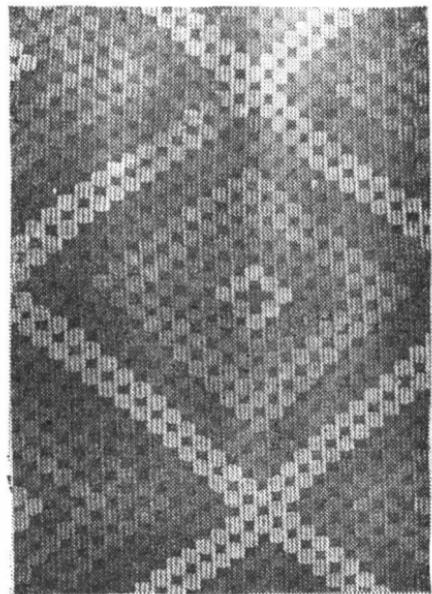

Fig. 9 — Păretar ales, motive „roata” și „crucea”.

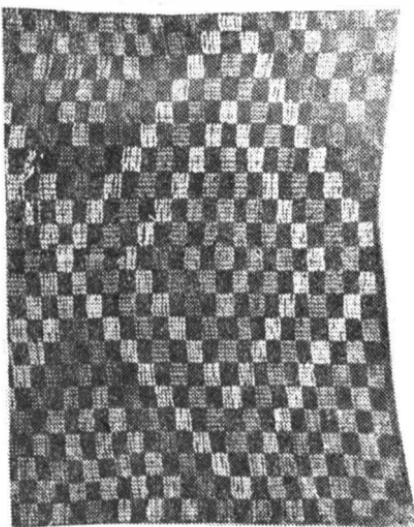

Fig. 10 — Păretar ales, motive „pătrate” ce formează „roata”.

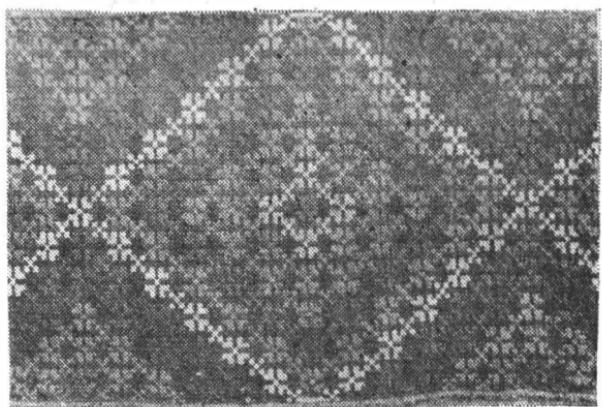

Fig. 11 — Păretar ales, ornamentat cu motive florale stilizate ce formează „coroana”.

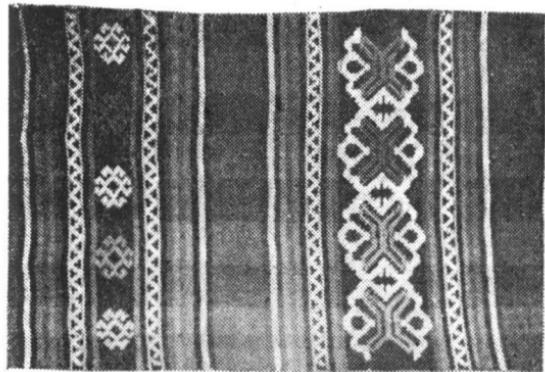

Fig. 12 — Păretar ales, ornamentat cu „vrîste“, „valul“, „coarnele berbecului“.

Fig. 13 — Păretar ales, ornamentat cu „vrîste“, „ciutura“ „lucefei“

Fig. 14 — Păretar ornamentat cu

<http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

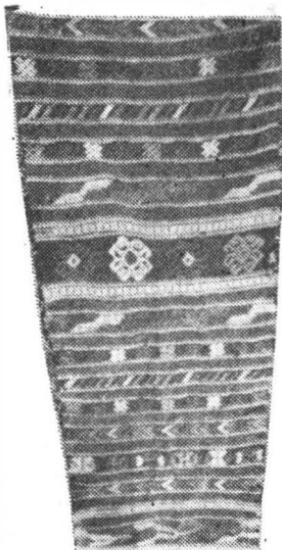
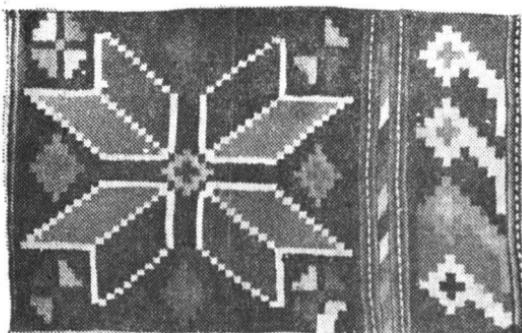
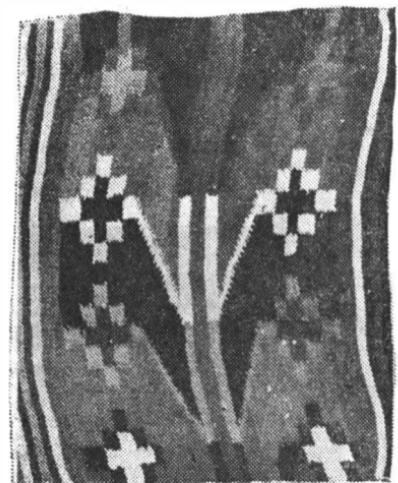

Fig. 15 — Păretar ornamentat cu

mixte

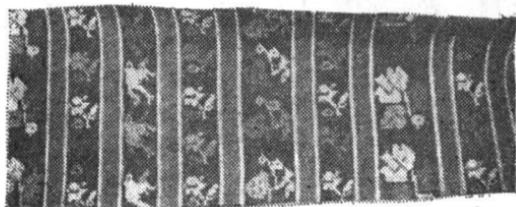
Fig. 16 — Păretar, ornamentat cu „steaua”, „pomul vieții”, „roata”, motive florale stilizate.

Fig. 17 — Păretar, ornamentat cu „pomul vieții”.

Fig. 18. — Păretar, ornamentat cu „vrîste”, „valul”, „creanga” etc.

Fig. 19 — Păretar, ornamentata cu flori.

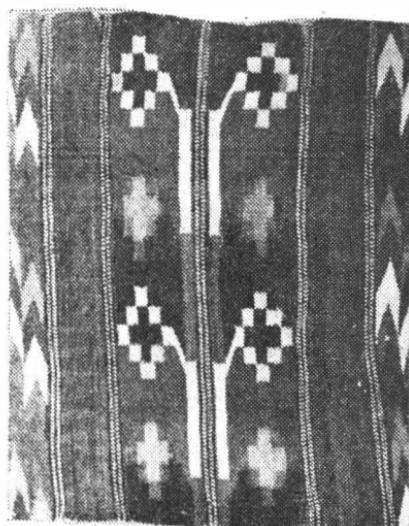

Fig. 20 — Păretar, ornamentat cu „pomul vieții”.

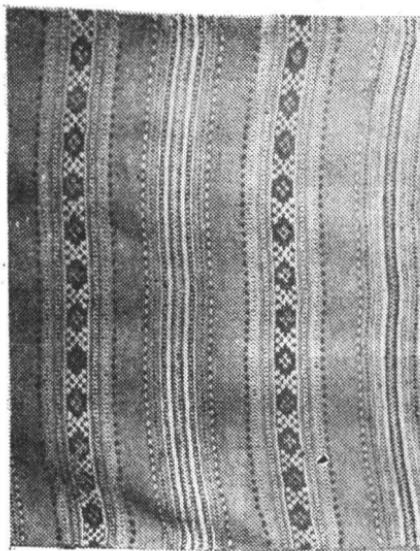

Fig. 22 — Păretar, ornamentat cu „crucea”, „vrîste”, „șapte vîrfuri”, etc.
<http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

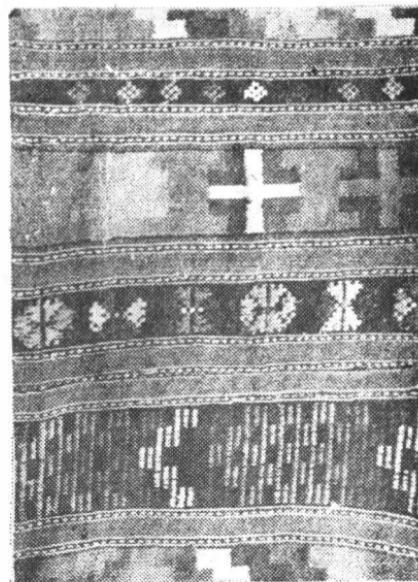
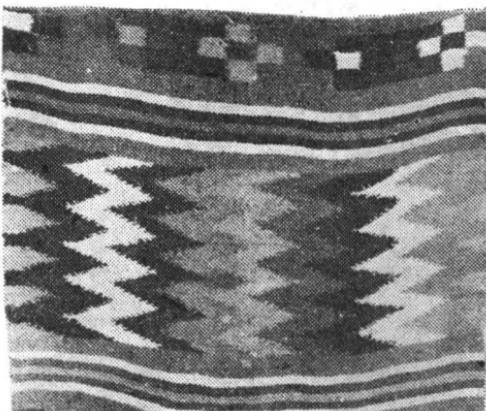
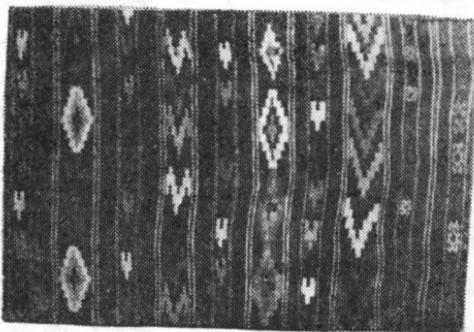

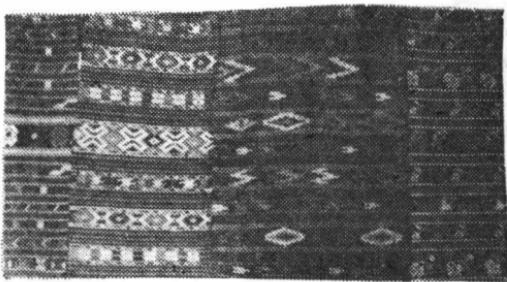
Fig. 21 — Păretar, ornamentat cu „vrîste” late și înguste, geometrice, crucea, etc.

Fig. 23 — Păretar, ornamentat cu vriste, „grebla“, „cruce“.

Fig. 24 — Păretar, ornamente mixte.

Fig. 25 — Păretare din „Țara Făgărașului“ / <http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

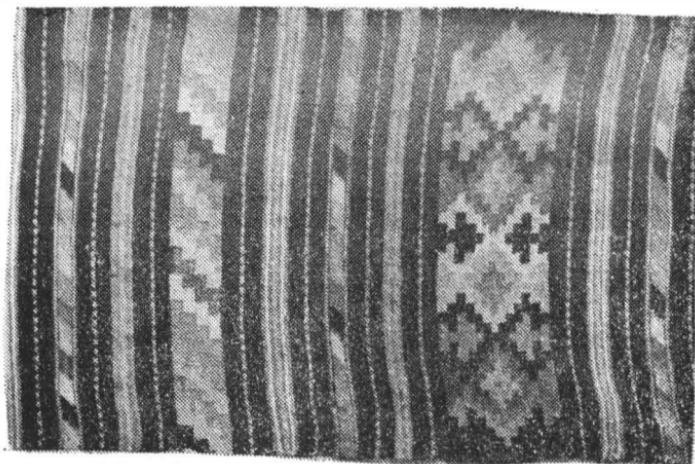

Fig. 26 — Păretar din „Țara Vrancei”, cu ornamente mixte.

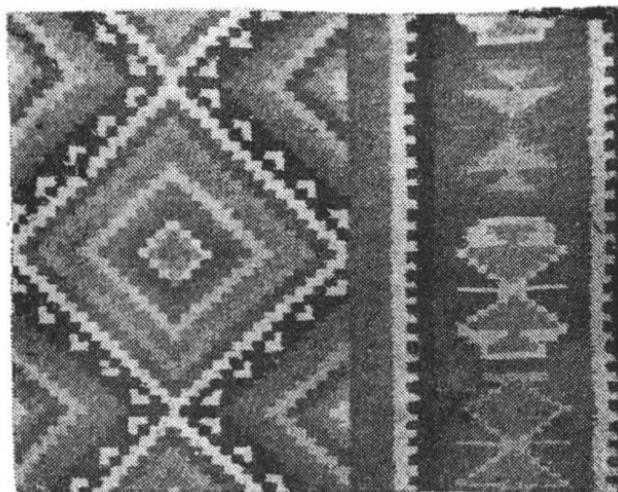

Fig. 27 — Covor cu chenar, din
„Țara Vrancei”

<http://cimec.ro> <http://muzeulvrancei.ro>